

Cestu k drogám otevírá alkohol

Pítí v raném věku snižuje vůli a člověk pak podlehně droze snadněji, říká docent Kamil Kalina

JOSEF MATYÁŠ

Docent Kamil Kalina je spoluvědecem protidrogové politiky, i díky tomu se podařilo zastavit hrozící epidemii AIDS. Nedávno převzal Cenu adiktologie za celoživotní přínos oboru, který se zabývá závislostním chováním a rizikovým prostředím v souvislosti s užíváním návykových látek.

LN Kolik procent naší populace je drogově závislých?

Dlouhodobě nebo injekčně bere opiáty odhadem asi 40 tisíc lidí.

LN Jak se počty vyvíjí?

Dramatický vzrůst nastal počátkem 90. let. V předvečer vstupu naší republiky do OECD a konvertibility koruny sem pronikly mezinárodní organizace, které se zabývají drogami. Pak díky naší protidrogové politice nastal pokles, ale v posledních dvou letech počty opět mírně rostou. Možná je to dané náladou spojovanou s ekonomickou situací a ztrátou perspektiv.

LN Co je předstupněm drogové závislosti?

Alkohol, zejména v raném věku. Snižuje vůli a člověk snadněji podlehně drogám.

LN Závislost na drogách je podmíněna genetikou?

Dědičný je především sklon k pití alkoholu. Závislost na opiátech souvisí spíše s psychologickými faktory v raném dětství, s traumatickými životními událostmi. Často zjišťují, že drogy si mladí lidé zpočátku berou jako určitou formu samoléčení psychických problémů, které má člověk v pubertě. Přinášejí mu to úlevu i větší spokojenost a učí ho to získávat nějakou odměnu snadno a rychle.

LN Zkusil jste nějakou drogu?

Koncem studií a na začátku své lékařské dráhy jsem ještě zachytil dobu, kdy byly povolené pokusy i léčebné používání LSD. Zažil jsem na vlastní kůži experimentální sezení pod dozorem, dokonce to mělo charakter mezinárodně uznávaného výcviku. Ale mou drogou je víno.

LN Myslíte, že je nutné, aby měl lékař zkušenost s drogou?

Ne.

LN A jak se cítíte do myšlení drogově závislého člověka?

Musíte s ním pět let mluvit a pak zjistíte, jaký je vevnitř. Schopnost empatie je nejdůležitější, vlastní zkušenost nehráje roli.

LN Jaká je úspěšnost léčby?

Stoupá, protože dokážeme pomoci stále více. Částečně díky psychofarmakům a podpůrné léčbě, ale také díky psychologickým

Při léčbě ze závislosti musí člověk v léčebně pracovat a to má větší význam, než kdyby něco platil, říká docent Kamil Kalina

FOTO: LN - VIKTOR CHLAD

a psychosociálním metodám práce v terapeutických komunitách. Mají celodenní program, starají se o zvířata a o dům, ve kterém komunita žije. Pracují na sobě jakoby zvnitřku, bez toho to nejde.

LN Léčba je zadarmo?

Většinou člověk uhradí nějakou část nákladů, pokud na to nemá, nemusí platit nic. Ale ani tak nedostane léčbu úplně zadarmo, protože si taky něco odpracuje. Stará se například o zvířata, o dům, takže vkládá do léčby hodně fyzického a psychologického úsilí. Myslím si, že tohoto vkladu si cení víc, než kdyby něco platil. Léčba je založena na faktu, že stejně jako člověka skupina svedla k drogám, tak ho jiná komunita může ze závislosti vyvést.

LN Jste spoluautorem protidrogové politiky, v čem je ve srovnání s ostatními postkomunistickými zeměmi pokrokovější?

Jednak jsme ji vytvořili velmi brzy. Už začátkem 90. let jsme vypracovali memorandum, že hrozí drogová epidemie, tím i růst AIDS, a je nutné něco udělat. Vládu to zaujalo a už začátkem ledna 1993 vznikl záměr vytvořit komisi pro koordinaci protidrogové politiky. V březnu jsem byl ustanoven výkonným místopředsedou a do léta jsme měli vypracovanou koncepci. Využili jsme zkušenosti z Velké Británie, Nizozemska a Spojených států. Další přínos

vidím v podpoře bezplatné distribuce čistých jehel a stříkaček. Díky zavedení této praxe je u nás výskyt HIV po nitrožilní aplikaci propastně nižší než jinde. V západní Evropě takový program už běžel, ale ve velmi omezené míře a rozšířil se, až když katastrofálně vzrostl počet nemocných AIDS. Třetí předností naší protidrogové politiky je velká účast nestátních organizací. Například Sananim, Podané ruce, Drop In a další, které se velmi rychle profesionalizovaly, nabraly odborníky a díky tomu získaly respekt. Ale financování nestátních organizací se snižuje, i když je prokazatelné, že jejich činnost drží drogovou scénu na uzdě.

LN Kolik stojí činnost nestátních organizací, které se snaží řešit problémy drogově závislých lidí, a kolik zaplatí státní pokladna za všechny důsledky vyvolané drogami?

Ročně stojí činnost nestátních organizací přibližně půl miliardy korun, odstraňování následků vyjde asi na pět miliard. Když připočtete případný rozvoj infekce HIV, tak pět miliard stačit nebude.

LN Co si myslíte o názoru, že mladí lidé vychováni liberálně, bez vymezení, co se smí a nesmí, jsou náchylnější k drogám?

Trend liberální výchovy nastoupil až poté, co byla vychována první generace lidí závislých na dro-

gách. Nástup drog se datuje do 60. let a souvisí s generační vzpourou, změnila se společnost, svět se stává složitější a žít v něm a dospívat je pořád těžší a těžší. Možná k tomu později přispěla i tzv. liberální výchova bez pevných pravidel, ale rozhodně vidíme, že obrovsky vzrostl počet depresivních poruch. Poruchy osobnosti, které dříve probíhaly víceméně skrytě, jsou zjevné na každém kroku a není to jenom větší dostupností psychiatrické péče a tím, že na to odborníci dávají větší pozor.

LN Jaká je cesta k tomu, aby se mladí lidé vyrovnali se stále dynamičtější světem?

To je těžká futurologická otázka. Všechno začíná v rodině, pokud chybí láska a vnitřní struktura osobnosti, odchází dítě do světa sdaleko menšími předpoklady, že si v něm bude počínat dobře a žít zdravě.

LN Ale rodiče mají daleko více možností, jak si budovat kariéru, a na děti nemají čas...

To je velice riziková situace, už máme v ordinacích pacienty, kteří nevyrostali ve šťastných rodinách, ale jsou citově deprivovaní.

LN Potvrzuje se teorie, že deprivanti budou vychovávat další deprivanty a kruh se uzavře?

Já bych to takhle neviděl, vytvá-

ří se řada neformálních pospolitostí, kde je možné získat nějakou identitu bez drog a přitom žít zajímavým způsobem. Bydlím v rezidenčním okraji Prahy a tam jsou tři občanská sdružení, která se o něco starají, přitahují mladé lidi, dělají zajímavé programy. Jezdím na vesnice, kde jsou různé spolky hudební, divadelní... Samozřejmě, sídlištěni areály jsou rizikovější, a pokud zde nějaká společnost vzniknou, tak mají spíše degenerativní vliv. Je to dáno anonymním prostředím sídlišť, i když zdaleka ne všechna působí odizlováno.

Neviděl bych to tedy tak katastrofálně, že deprivanti jsou nová rasa, která tady časem převládne. Někdy je dokonce opak pravdou. Mladí lidé se z generačního vzoru obrátí proti deprivovaným rodičům a hledají si vlastní program.

OSOBNOST

Kamil Kalina (* 1945 v Praze)

- docent klinické psychologie
- vedoucí týmu, který v roce 1993 vypracoval první vládní koncepci a program protidrogové politiky
- do roku 1997 náměstek ministra zdravotnictví
- od února roku 2007 opět národní protidrogový koordinátor v úřadu vlády ČR a výkonný místopředseda Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky

ZEPTĚJTE SE VĚDCŮ

Otázka čtenáře: Proč má beruška tečky a proč jich je sedm?

Odpovídá Petr Šípek z Katedry zoologie Přírodovědecké fakulty UK Zatímco některá sluněčka jsou zbarvena spíše tak, aby na sebe zbytečně neupozorňovala, může se celá řada druhů pyšnit nápadným kontrastním zbarvením. Výstražné zbarvení sluněčka mohou být žlutá, červená, oranžová (dokonce i modrá) s červenými, žlutými nebo černými skvrnami. Důvod tohoto výstražného (odborně aposematického) zbarvení je zřejmý, potenciálním predátorům vysílá signál: „Mé nežer, jsem nechutný a jedovatý.“ Sluněčka mají pro varování: jejich hemolymfa (obdobu naší krve) obsahuje smrtící látku pyraziny a jedovaté alkaloidy (např. coccinilin či adelgin).

Proč má sluněčko právě sedm teček, se zřejmě nedozvíme, nicméně s jistotou můžeme opatrnosti můžeme tvrdit, že barevný vzor na krovkách neslouží jen jako výstražné zbarvení, ale také jako rozpoznávací znak jednotlivých druhů. Koneckonců ze Severní Ameriky je pak známá sluněčka *Coccinella novemnotata*, které vzhledem silně připomíná naše sluněčko, jen má na každé krovce o tečku navíc.

U řady sluněček známe barevný polymorfismus, tj. jeden druh může mít několik ustálených barevných forem nebo celou řadu barevných přechodů (tak tomu je u našeho sluněčka dvoutečného). Regulace výsledné barevné podoby je často dána souhrou různých faktorů. Například zbarvení invazivního sluněčka východního (*Harmonia axyridis*), které v nedávné době zaplavilo celou Evropu, je dáno kombinací genetických predispozic a aktuální teploty během doby líhnutí brouka. Brouci se totiž líhnou přibližně ve stejnou denní dobu; pokud teplota okolí v době líhnutí sluněčka formy *succinea* dosahuje 20 až 25 stupňů, mají nově vyhlíhlí brouci krovky posety až devatenácti tečkami. Líhnou-li se v teplotách vyšších (cca 30 °C), mají krovky světlé bez teček, naopak líhnou-li se v teplotě okolo 15 °C, mají krovky téměř celé černé. Důvod tohoto teplotně závislého polymorfismu je zřejmý, v chladných podmínkách je černé zbarvení výhodné – umožňuje sluněčku dostat se na „provazní“ teplotu co možná nejrychleji. Naopak světlé formy se v horku tolik nepřehřívají.

Otázky pro vědce posíláte na adresu zahady@lidovky.cz